

recenzije – *recensiones*

Brevard S. Childs, *Die Theologie der einen Bibel*. Band 1: *Grundstrukturen*, Herder Freiburg – Basel – Wien 1994., (str. 411.)

Dvije godine nakon što se u originalu u dva sveska na engleskom pojavilo djelo u svijetu priznatog bibličara i profesora na sveučilištu Yale (SAD) Brevarda S. Childsa pod naslovom *Biblical Theology of the Old and New Testament. Theological Reflexion on the Christian Bible* (London, 1992.), izašao je već na njemačkom prijevodu prvi svezak i naišao na oduševljeno prihvaćanje kritike. Knjiga privlači pozornost samim tim što je to prvi ozbiljan pokušaj prikazivanja teologije cjelovite Biblije umjesto uobičajenog odvojenog pisanja teologije Starog i teologije Novog zavjeta.

Taj osjećaj zadovoljstva potvrđuje čitanje knjige, jer je uistinu riječ o djelu izvanredne zrelosti, izbalansiranosti misli i uspjele sinteze na području koje obiluje različitim teološkim strujama, pravcima i »školama«. Djelo je plod dugogodišnjeg predanog studija i Starog i Novog zavjeta na najboljim protestantskim učilištima u Baselu i Heidelbergu te judaistike u Jeruzalemu i gotovo četiri desetljeća profesorske aktivnosti na sveučilištu Yale. Unatoč svemu, kako sam autor u predgovoru priznaje, »put prema ovoj knjizi bio je dug i pun stranputica« (str. 15).

U svojem radu Childs se od početka vodio mišlju da srž problema nije metodološke naravi, dakle, kako ovladati gotovo

nepreglednim područjem povijesno-kritičkog istraživanja Starog i Novog zavjeta već je u pitanju hermeneutički pristup. To znači, ne zadovoljiti se samo deskriptivnim prikazom naoko vrlo različitih teoloških koncepata u Novom zavjetu, niti ostaviti nedefiniranim njegov odnos prema Starom, ili možda čak, polazeći isključivo od središnjeg značenja Kristova misterija, Stari zavjet držati prevladanim, ili ga možda promatrati samo s gledišta »povijesti Izraelove religije«. On želi u Starom zavjetu vidjeti više od religije i, unatoč diskontinuitetu u mnogim točkama, vidjeti kontinuitet između dva zavjeta.

Childs sa zahvalnošću ističe da mu je polazište definicija Biblijske teologije G. Ebelinga prema kojoj »autor mora voditi računa o svom shvaćanju Biblije u cjelini, tj. prije svega o teološkim problemima koji nastaju iz toga što u mnogostrukosti biblijskog svjedočanstva pitamo za njegovo jedinstvo« (str. 25). To jedinstvo on u Bibliji otkriva u obliku njezina svjedočenja vjere koja je uvijek usmjerena na božansku stvarnost, po čemu Biblija i jest Sveto pismo.

U prvom dijelu autor prikazuje osam najpoznatijih suvremenih modela Biblijske teologije, počam od one koja je tijesno vezana uz dogmatsku teologiju, pa preko alegorijskog i tipološkog pristupa, velikih ideja i tema, povijesti spasenja, literarno-znanstvenog pristupa, kulturno-lingvističke metode, sociološkog pristupa do židovske Biblijske teologije (str. 29–50). Nabrajajući brojne autore i analizirajući njihove misli, Childs se nikad ne gubi

u prašumi različitih i često oprečnih mišljenja već čitatelja majstorski vodi prema zacrtanom cilju, svjestan da će »svaki nov pokušaj u budućnosti profitirati od napora prošlosti« (str. 47).

U tom uvjerenju on se zatim okreće klasičnim pristupima u povijesti Crkve, počam od Ireneja za kojeg veli da je »stvarno bio biblijski teolog« (str. 53), pa preko Origena, Augustina i Tome slijedi razvoj do glavnih predstavnika Reformacije Luthera i Calvina (str. 51–74). Posebno ističe uspio odnos filozofije i teologije u koncepciji Tome Akvinskog. On je, naime, mišljenja da, unatoč danas nazočnim tvrdnjama da se Biblijska teologija mora služiti samo pojmovima iz Biblije, a da ih ne smije posuđivati od filozofije, »ni jedan moderni biblijski teolog ne može proći bez nekog drugog konceptualnog okvira« (str. 64). Uvjeren je da je teško »poželjeti ozbiljniji i briljantniji model Biblijske teologije na kome će novi naraštaj odmjeravati svoje snage« (str. 65) od Tomina.

Vrednujući pozitivno prinos crkvene starine i suvremene teologije, Childs u svojem drugom poglavlju traga za novim pristupom (str. 76–121). Pritom polazi od problema Biblijskog kanona koji se nameće odmah čim postavimo pitanje – što je zapravo kršćanska Biblija? Ono uključuje ne samo pitanje razlike katoličkog i protestantskog Kanona već i pitanje odnosa prema židovskoj Bibliji. Budući da razlika u Kanonu tu ima svoje korijene, pitanje se konačno pretvara u pitanje o procesu nastanka tog Kanona, pri čemu »treba elemente promjene dovesti u sklad s elementima stabilnosti« (str. 78). Drugim riječima, treba ozbiljnije uzeti proces nastanka Kanona i njegovo unutarnje jedinstvo. Prema mišljenju Childsa, »za teološku zadaću konstitutivan je pomak od izvanjskih parametara tradicije prema unutarnjim parametrima riječi« (str. 91).

Nema sumnje da Novi zavjet nije proširenje Starog ili njegovo zadnje poglavlje. Evanđelje predstavlja nešto posve novo, ali »zamršenost problema je baš u tome što Novi zavjet svoje posve novo svjedočanstvo vjere izriče jezikom Staroga zavjeta i time Stari zavjet istodobno transformira« (str. 103). Novozavjetni autori to čine zato što su uvjereni da Stari zavjet svjedoči za Krista, iako je u njemu nadmašen. Upravo zbog toga on ima trajnu vrijednost i, prema mišljenju Childsa, Biblijska teologija ima hermeneutičku ulogu u tome što je njezin »fundamentalni cilj shvatiti na jednak način različite glasove unutar čitave kršćanske Biblije, Starog i Novog zavjeta, kao svjedočanstvo vjere u jednoga Gospodina Isusa Krista kao u oba zavjeta jednako nazočne božanske stvarnosti« (str. 111).

Childs govori o dijalektici odnosa u kojem se ne smije poći od toga da su novozavjetni autori slijedili nekakav logičan razvoj od Starog prema Novom zavjetu, ali ni obrnuto, da su, neovisno o Starom zavjetu, posjedovali znanje i sigurnost o Isusu Kristu u svjetlu kojega su onda Stari zavjet na svoj način interpretirali. Od bibličara se traži ne samo ovladavanje ogromnim područjem egzegetskog rada već još više teološko poniranje u duboku stvarnost koja od Biblije čini Sveto pismo. Služeći se malom igrom riječi, on savjetuje da »bibličari budu sustavniji, a sistematičari biblijskiji« (str. 116).

U trećem poglavlju knjige prikazano je svjedočanstvo vjere Starog zavjeta sa svim njegovim raznorodnim tradicijama, od onih o stvaranju, preko predaja o Patrijarsima i Mojsiju, sucima i kraljevstvu te proročkih, apokaliptičkih, mudrosnih tradicija do psalama (str. 124–248). Nakon što je dao iscrpan uvid u povijest tumačenja, posebice u ovom stoljeću, i pokazao vrlo različite, dijelom nepomirljive poglede, Childs priznaje da nema brzog rješenja

brojnih otvorenih pitanja, ali jasno daje do znanja što mu je cilj: »Biblijska teologija ne nudi neku novu filozofiju povijesti niti nekakvu novu teoriju o jeziku, već predlaže da put stvaranja teološkog suda u Crkvi vodi preko shvaćanja njezina Pisma, njezina Kanona i njezina kristološkog priznanja što obuhvaća tajnu Božjeg puta u svijetu s njegovim narodom« (str. 246).

U četvrtom poglavlju on se približava tom cilju donoseći svjedočanstvo vjere Novog zavjeta i pokušavajući tražiti stvaran put između dva teološka ekstrema: radikalnog diskontinuiteta dvaju zavjeta (Bultmann) i uskog kontinuiteta (Gese). I tu ide sustavno, korak po korak, pokazujući proces nastanka Novog zavjeta od najstarijeg navještaja Pracrkve, preko Pavlova navještaja, nastanka četiriju evanđelja, Djela apostolskih, pa sve do ostalih manjih spisa (str. 250–373). Pritom Childs ne želi Novi zavjet promatrati s gledišta povijesti religija, kako čini liberalna egzegeza, već ističe u prvi plan kerigmatsku narav tih tekstova koja proizlazi iz posvemašnje kristološke usmjerenosti Novog zavjeta, jer »svjedočanstvo vjere evanđelja potječe iz živog susreta Pracrkve s Isusom Kristom, a ne iz učenog razmišljanja nad svetim tekstovima.« Ali, s druge strane, isto tako je očito da je Pracrkva to jedinstveno Božje djelovanje u Isusu Kristu od početka izlagala povezujući ga s njegovim djelovanjem u povijesti Izraela, zasvjedočenim u Pismu. Zato Childs zaključuje: »Tu leži ne samo razlog složenosti problema vezanih uz povijest predaje Novog zavjeta, već i opravdanje za projekt Biblijske teologije obaju zavjeta« (str. 251).

Na kraju, autor je svjestan da je u svojem pothvatu prilično usamljen, jer većina bibličara drži da takav pothvat može uspjeti samo na propovjedničkoj ili karmatičkoj razini, ali ne i na znanstveno-teološkoj. Prije nego se u drugom svesku posveti tom problemu, on na kraju prvog

sveska donosi egzegezu dvaju konkretnih tekstova, jednog iz Starog zavjeta koji ima bogatu primjenu u Novom (Post 22) i jednog novozavjetnog koji vuče korijene iz Starog zavjeta (Mt 21,33–46). Time želi pokazati da se Novi zavjet ne služi starozavjetnim tekstovima na način midraša (ima i toga!) već »da je riječ o zajedničkoj teološkoj realnosti u kojoj oba zavjeta participiraju« (str. 403).

Brevard S. Childs je svojom knjigom ponudio teološkoj javnosti kapitalno djelo koje će dugo imati snažan utjecaj na biblijsku znanost. Ono dolazi u pravi trenutak kad se sve više osjeća, nakon sjajnih rezultata suvremene egzegeze, potreba za solidnom teološkom sintezom i kad je sve jasnije da nikakvo daljnje usavršavanje metode ne može nadomjestiti hermeneutička i teološka pitanja vezana uz biblijski tekst. To je najjača strana ove knjige i zato je ona od velike orijentacijske važnosti u trenutku kad biblijska znanost traga za novim putovima tumačenja Biblije.

Na svakoj stranici se osjeća da autor suvereno vlada problematikom koju obrađuje, ali to ipak čini samozatajno, priznajući i onim autorima s kojima se ne slaže sve što ima pozitivno. Kao protestant usmjeren je iskreno ekumenski, tražeći samo istinu, a kao bibličar nije isključiv u odnosu na druge teološke discipline već, naprotiv, osjeća potrebu uzajamne suradnje, posebno s dogmatskom teologijom. Možemo samo poželjeti da i drugi svezak bude na istoj razini.

Ivan Dugandžić

Drago Šimundža: *Ljudske vrijednosti i kršćansko poslanje*, Split, Crkva u svijetu, 1995., 318 str.

Autor u uvodnoj riječi ovu svoju knjigu tematski svrstava u svojevrsnu trilogiju